

GAY

PROPAGANDA

GAY

PROPAGANDA

LIEFDESVERHALEN UIT RUSLAND

**VOORWOORD VAN GARRY KASPAROV
SAMENGESTELD EN INGELEID
DOOR MASHA GESSEN
EN JOSEPH HUFF-HANNON**

**VERTAALD UIT HET AMERIKAANS
DOOR CLAUDIA DISPA
EN WILMA HOVING/VITATAAL**

LEBOWSKI PUBLISHERS, AMSTERDAM 2014

Gay Propaganda: liefdesverhalen uit Rusland is ook als gratis e-book verkrijgbaar in het Russisch
ISBN 978 1 939293 37 4

Oorspronkelijke titel: *Gay Propaganda. Russian Love Stories*
Published by special arrangement with OR Books, New York
Anthology selection © 2013 the editors
Individual essays © 2013 the contributors
© Vertaling uit het Amerikaans: Claudia Dispa en Wilma Hoving/Vitataal
© Nederlandse uitgave: Lebowski Publishers, Amsterdam 2014
Omslagontwerp: Baqup
Opmaak: Studio Spade
Redactie en productie: Vitataal, Feerwerd

ISBN 978 90 488 2030 6
NUR 400

www.lebowskipublishers.nl

Lebowski Publishers is een imprint van Dutch Media Books bv

Dit boek is ook leverbaar als e-book:
ISBN 978 90 488 2031 3

INHOUD

	INLEIDING DOOR JOSEPH	7
	VOORWOORD DOOR GARRY KASPAROV	14
MARINA & ELENA	<i>'En daarna kidnapten ze mijn zoontje voor het eerst'</i>	17
DENIS	<i>'We zijn via een kabel met elkaar verbonden'</i>	26
OLGA & IRINA	<i>'We hebben echt zitten knoeien met ons leven'</i>	29
OLEG & DMITRI	<i>'Het voelt alsof we onze moeders iets hebben aangedaan'</i>	35
ANDREJ & ROMAN	<i>'Niet alleen onze ouders maar ook het gemeentebestuur weet heel goed wie wij zijn'</i>	40
MASHA & RUSLAN	<i>'En toen ineens, wam – wilde ik een baard'</i>	47
VOLODYA & DIMA	<i>'Op straat lopen we nog steeds hand in hand'</i>	53
KSENIA	<i>'Ze is ons kind, of je dat nou leuk vindt of niet'</i>	56
SERGEJ	<i>'Ik ben nog nooit met een vrouw naar bed geweest, maar familie is totaal wat anders'</i>	60
OLGA & MARIA	<i>'Ik zag haar en dacht: de therapie is geslaagd!'</i>	66
ALEKSANDR & IVAN	<i>'Het moeilijkste moment van de ceremonie was de kus'</i>	70
ELVINA & ELENA	<i>'Dit is mijn gezin, en je gezin blijft altijd je gezin'</i>	73
WES	<i>'Mijn leven leek wel een film van Pedro Almodóvar'</i>	77
OLGERTA & LIZA	<i>'Ik had grijs haar, maar voelde me als een vijftienjarige jongen'</i>	81
ANTON & GEORGI	<i>'We liegen niet. We vertellen gewoon niet alles'</i>	86
ALYONA & OLGA	<i>'Niemand zou kunnen zien wie van ons zwanger was, als Alyona's buik het niet verried'</i>	92
OLGA	<i>'Nadat we uit elkaar gingen, voelde ik de angst afnemen'</i>	97
ALLA	<i>'Ik vraag haar altijd hoe haar nieuwe vriendin is; ben ik niet beter?'</i>	101
GLEB	<i>'Ik droom dat ik op een dag een flatje heb, iemand van wie ik hou en mensen die ons komen opzoeken'</i>	104
ALEKSANDR & MICHAIL	<i>'Geen van ons wilde vertrekken, toen niet, later niet, nooit'</i>	109
TATJANA	<i>'Ik had in Rusland een goede baan, een fijne flat, vrienden en familie. Ik offerde alles op om bij Ana te zijn'</i>	114
ALEKSANDR	<i>'Ik heb nergens spijt van'</i>	121
RUSLAN	<i>'Ik schaam me om mensen te moeten vertellen dat ik homo ben'</i>	127

LENA & NASTYA	<i>'Mijn ouders zeiden: "We zorgen wel dat ze verdwijnt"'</i>	131
VITALI	<i>'In het algemeen is de manier waarop iemand reageert als je uit de kast komt een goede graadmeter'</i>	141
NATALIA	<i>'Als ik me zorgen ga maken over de regering, krijg ik geheid een derde hartaanval'</i>	144
MAX & SASHA	<i>'Het lijkt waanzinnig om mijn privéleven met een journalist te bespreken'</i>	148
NINA & KATYA	<i>'We willen mama Katya, mama Nina en papa met een heleboel kinderen zijn'</i>	151
ANYA & NATA	<i>'We dansen geen wedstrijden om één simpele reden: omdat we niet als paar mee mogen doen'</i>	155

INLEIDING

Joseph

Dit boek begon met een wat onwerkelijke romance die me in grote lijnen werd verteld door Tatjana, een verlegen Russische vrouw die ik in de zomer had leren kennen. Ik laat me altijd graag inpakken door een mooi liefdesverhaal.

We waren bij een picknick in een park in New York met uitzicht op de East River in Queens en genoten van koude rodebietensoep, Russische hartige taart en lekker veel wijn. Die picknick was georganiseerd door Russische en Russisch sprekende activisten van wie een paar recentelijk de kranten hadden gehaald met de zogenoemde dumpstoli-actie (het dumpen van Russische wodka) en andere protestacties in de stad. Ruslands rol als gastland van de duurste en volgens sommigen meest homofobe Olympische Spelen ooit begon net de aandacht te krijgen in de wereldpers. De controverse droeg tevens bij aan de groei van een hechte, steeds opvallender en luider wordende gemeenschap van homoseksuele en lesbische Russische emigranten en ballingen in New York en elders.

Het was de eerste keer dat Tatjana erbij was, net als ik, en ik vroeg haar waarom ze was gekomen. ‘Nu ik getrouwd ben, weet ik hoe het is om dezelfde rechten te hebben als andere mensen. Ik kan niet achteroverleunen en niks doen terwijl de dingen in het land waar ik vandaan kom steeds erger worden.’

Tatjana leerde haar echtgenote Ana kennen op internet toen ze ieder aan een andere kant van de wereld woonden. Er volgde een intensieve correspondentie en maanden later hadden ze een korte maar onvergetelijke eerste afspraak in Moskou. De twee werden verliefd, gingen samenwonen in New York, kregen een dochtertje en traden kort nadat het federale hooggerrechtshof de Defense of Marriage Act (DOMA) had afgeschoten na bijna tien jaar samenzijn in het huwelijk.

Die picknick vond plaats ongeveer twee maanden nadat president Poetin het nu beruchte verbod op de ‘propaganda van niet-traditionele levensstijlen’ had getekend – een vaag gedefinieerde wet waardoor het gelijkstellen van homoseksuele relaties, het verspreiden van materiaal waarin wordt verwezen naar homorechten of het ‘promoten van’ (het schrijven over) leven en relaties van LGBT’ers via media of internet strafbaar werd. Het liefdesleven van iemand als Tatjana – een intercontinentale romance die even extravagant is in zijn oorsprong als alledaags in zijn vorm – wordt in Rusland nu gezien als ‘illegale propaganda’, met name als er binnen gehoorsafstand, of een muisklik, van een minderjarige over wordt gesproken. Zoals Tatjana’s eigen dochtertje.

Met één pennenstreek werd er een verbod gelegd op het zielenleven van miljoenen burgers in een uitgestrekt en divers land met ruim 140 miljoen inwoners verdeeld over 11 tijdzones, en werd dat zielenleven krachtens die wet terug de vrieskou in geduwd na de gestage dooi na de val van de Sovjet-Unie.

Absurd natuurlijk. Maar tegelijkertijd een briljante strategie als je naar de intentie en consequenties kijkt: bliksemsnel in elkaar geflanst, goedkoop en lomp populisme gericht tegen een minderheid die zich niet kan verweren in de media in een land waar corruptie hoogtij viert en de overheid de pas opgezette burgerrechtenbeweging maar al te graag in de kiem smoort. Bedoeld om het Russische homo’s vrijwel onmogelijk te maken om op te komen voor gelijke rechten of om zelfs maar in het openbaar te worden gehoord of gezien. Om elke representatie op televisie, in de kunst, film of enig ander medium dat de grote massa kan bereiken strafbaar te stellen voor homoseksuele mannen en vrouwen. En om boeken over Russische mannen en vrouwen met een typisch Russisch leven die genieten van, zoeken naar en soms gebukt gaan onder zuiver Russische liefde onmogelijk te maken. Een boek als dit werd daarmee onvermijdelijk, noodzakelijk en urgent.

Ik kende het werk en de reputatie van Masha. Zij leek me dan ook de aangewezen persoon toen het idee voor dit boek vorm begon te krijgen en ik me afvroeg hoe ik het allemaal klaar moest spelen. Boris, een bevriende Rus met een dikke bos krullen, is een verre neef van haar. Ik slaagde erin haar adres bij hem los te peuteren en stuurde haar uitgebreide informatie over de ideeën achter dit boek: een bundel levensechte en eigentijdse Russische liefdesverhalen.

Gay Propaganda zou het gaan heten.

MASHA

Ik deed niet zo aardig. Ik zat echt niet te wachten op een nieuw project. En ik zat zeker niet te wachten op weer zo'n Amerikaan die het Russische volk wel even een lesje zou leren via de goedbedoelde maar totaal misplaatste aanname dat als de Russen maar meer homo's en lesbo's kenden, alle problemen vanzelf wel zouden verdwijnen. Wat een onzin.

Ons probleem was niet de algemene homofobie, maar de acties van het Kremlin, die ons voorstelden als dé 'buitenlandse agent', de ultieme Ander. Volgens patriarch Kirill, hoofd van de Russisch-orthodoxe kerk, was de groeiende internationale tendens om het homohuwelijk goed te keuren een teken van de naderende apocalyps.

De hoofdpresentator bij Net 1, een zender die door 98% van de Russische huishoudens te ontvangen is, zette in een aantal rubrieken uiteen dat LGBT'ers de antichrist zijn. De nummer twee bij de staatszender presenteerde een programma rond het thema of het bannen van 'homoseksuele propaganda' wel ver genoeg ging. Zelf meende hij van niet: 'Ook bloed- en spermadonaties [van homo's] moeten worden geweerd. En als ze bij een auto-ongeluk om het leven komen, dan moet hun hart diep in de grond worden begraven of verbrand, want het is niet geschikt om menselijke levens te redden.'

Deze klassieke oorlogsretoriek werd met grote regelmaat en in enorme hoeveelheden opgedist aan het publiek – om aan te tonen hoe gevaarlijk homoseksuelen wel niet waren en dat ze een soort *untermensch* waren. Daar valt niet tegen te onderrichten en volgens mij moet je dat niet eens willen proberen.

Ik werd me pas laat bewust van de antihomocampagne – ik keek al jaren geen staatstelevisie meer en ging blijkbaar ook niet om met mensen die dat wel deden. Wel was ik bekend met lokale antihomowetten, maar die nam ik niet al te serieus. In maart 2012 kwam er echter een verbod op 'homoseksuele propaganda' in Sint-Petersburg, de tweede stad van het land, en de Doema zou binnen niet al te lange tijd ook de federale versie van de wet behandelen.

'Wat zullen we doen?' vroeg ik aan mijn vriendin. 'Kopen we nieuwe auto's of verkopen we de hele boel en maken we dat we hier weggomen?' Darya was net van ons derde kind bevallen en het bleek dat onze autootjes

te klein waren voor een kinderzitje of buggy in de kofferbak, dus was ik aan het rondneuzen naar grotere wagens. Er waren nu drie kinderen – drie minderjarigen – in huis en dat betekende dat we telkens in overtreding zouden zijn van de homopropagandawet als we elkaar aanraakten of zoenden, of als we ze niet vertelden dat ons gezin minder was dan dat van de burens. Ik raakte in paniek, wat helemaal niets voor mij is. Darya is in ons gezin altijd degene die tot voorzichtigheid maant, maar zij zei: ‘Niks ervan. We blijven. Dit bestaat gewoon niet.’ Volgens mij krijg je last van een soort schijnveiligheid als je borstvoeding geeft.

Ik nam een wapenroep op bij TV Rain, de grootste onafhankelijke televisiezender (waarvan het bereik optimistisch wordt geschat op een zevende van de staatszenders). Ik liet foto's zien van mijn gezin en vertelde dat ik door de nieuwe wet in feite strafbaar was wanneer ik mijn taak als ouder uitvoerde. Ik legde uit hoe er door het wetsvoorstel in feite tweederangs burgers ontstonden. Ik vroeg aan iedereen die de zaak een goed hart toedroeg om roze driehoeken te dragen als protest tegen het dreigende fascisme. Ik printte wel zesduizend rozedriehoekbuttons en raakte de meeste heel snel kwijt. In mijn geïsoleerde Moskouse wereldje leek het tij te keren.

Maar door het opnemen van die videoboodschap had ik de strijd ook persoonlijk gemaakt. Homorechtenacties waren altijd succesvol geweest door de zaak een menselijk gezicht te geven en die strategie had ik nu ook gevolgd. Maar het betekende ook dat ik niet alleen mezelf tot doelwit maakte, maar ook mijn gezin, en dat was de eerste keer in al die jaren dat ik als kritisch journalist en activist in Rusland had gewerkt. En de strijd werd persoonlijk.

Vitali Milonov, een politicus uit Sint-Petersburg en een van de grootste voorstanders van de homopropagandawet, vertelde aan het grootste nationale dagblad dat Russische wezen gered moesten worden uit ‘verdorven gezinnen zoals die van Masha Gessen’ (onze oudste zoon is geadopteerd). Nasji, de door het Kremlin gesteunde jeugdbeweging, beschuldigde mij ervan een persoonlijke strijd te voeren tegen het Russisch-orthodoxe gezin. Jelena Mizoelina, hoofd van de Commissie Gezin in de Doema, bezwoer dat ze een procedé zou invoeren waardoor kinderen bij homoge-zinnen konden worden weggehaald. Dmitri ‘Enteo’ Tsarionov, leider van een orthodoxe, antihomo-actiegroep, bood publiekelijk aan mijn kinderen te adopteren. Hij sloeg me ook eigenhandig in elkaar bij een

protest vóór het parlement op de dag dat de homopropagandawet werd aangenomen.

In juni 2013 erkenden we dat we als gezin de oorlog hadden verloren: we moesten Rusland uit zien te komen. We stelden een deadline voor het eind van schooljaar 2013-2014, maar een maand later werd het me duidelijk dat de wet om LGBT-ouders het ouderlijk gezag te ontnemen waarschijnlijk al begin 2014 zou worden aangenomen. Daarom schoven we die deadline naar voren, naar eind december. In het najaar van 2013 waren we druk bezig met de ontmanteling van twintig jaar leven in Rusland. Ik moest een koper zien te vinden voor mijn gele Mini Cooper met rode bekleding en minder dan tienduizend kilometer op de teller, en in New York woonruimte, scholen voor de kinderen en werk regelen. Dus zat ik echt niet te wachten op nog een project.

Maar toen Joseph me uiteindelijk op Skype te pakken kreeg, zei hij gelukkig, en verrassend genoeg, helemaal niets over onderricht aan het Russische volk. Eigenlijk kwam hij helemaal niet over als zijnde misleid. En toen hij me het verhaal van Tatjana stuurde, snapte ik waar hij naartoe wou: dit werd een *samizdat*-project: verhalen voor een specifiek publiek die deze broodnodig had. Ik wist nog dat ik als kind en tiener in de voormalige Sovjet-Unie *samizdat*-blaadjes las (en typte en inbond) en wat ze voor me betekenden: ze bevestigden mijn bestaansgrond; ze lieten me weten dat mijn ouders en ik niet de enigen waren die anders dachten. Ze zorgden ervoor dat ik mijn verstand niet verloor. Dit was wat ik op dit moment nodig had.

De samenstelling van deze bundel verliep rommelig, problematisch en niet bepaald vlekkeloos. We moesten heel snel te werk gaan omdat we het boek nog voor de Olympische Winterspelen in Sotsji op de markt wilden brengen. Voor de journalisten was het ontzettend lastig om de mensen die het zwaarst werden getroffen door de nieuwe wetten te pakken te krijgen: mensen met kinderen, vooral homoseksuele mannen met kinderen, en mensen die niet in Moskou of Sint-Petersburg wonen en geen goede baan hebben.

Ik heb geen oudere LGBT'ers over kunnen halen om met ons te praten, mensen die homo waren ten tijde van de USSR – en vaak in zulke onconventionele gezinsconstructies leefden dat ze alle westerse karakteriseringen tartten. Op een bepaald moment was ik bang dat iedere lesbienne in

deze bundel jurist of psycholoog zou zijn, en inderdaad is een onevenredig aantal van hen jurist of psycholoog wonend in Moskou. Toch staan er ook andere interviews in, zoals met een jong lesbisch stel dat zich verweerde tegen een uitspraak van de rechtbank die een van hun kinderen weg wilde halen, of met twee homostellen die kinderen opvoeden met heterovrouwen, of met een werkloze homoactivist die worstelt om het hoofd boven water te houden – en niet alleen interviews met mensen in Moskou en Sint-Petersburg, maar ook in Sotsji en Jekaterinenburg en kleinere plaatsen die ze liever niet noemen – en natuurlijk in New York, Washington DC en Seattle.

Elk verhaal heb ik meerdere malen gelezen omdat het er in twee talen was – eerst redigeerde ik het oorspronkelijke verhaal, vervolgens de vertaling en tot slot keek ik of de twee versies overeenkwamen. In november – een maand waarin de grootste homoclub in Moskou eerst werd binnengevalen door een groep gemaskerde, gewapende mannen en later een aanval met gifgas kreeg te verduren, waarin het LGBT-filmfestival in Sint-Petersburg maar liefst vijf bommeldingen kreeg, waarin ik de verkooppapieren voor ons huis ondertekende, waarin ons appartement veranderde in een rommelmarkt en vreemden met onze bezittingen de deur uit gingen – las ik elke avond wanneer de kinderen naar bed waren en het huis tot rust kwam LGBT-liefdesverhalen. Dankzij deze persoonlijke *samizdat* verloor ik niet mijn verstand.

JOSEPH

Masha en ik kozen al vrij snel voor een stijl waarin de sfeer van deze verhalen het best tot zijn recht zou komen: verklaringen in de eerste persoon, de mensen voor zichzelf laten spreken.

Ik ben een enorme fan van Studs Terkel en diens sobere geschiedschrijving op basis van mondelinge overleveringen: dat zijn licht geredigeerde interviews waarin je iemands stem hoort doorschemeren, de tics, de unieke formuleringen – het is net alsof je tegenover iemand zit in een café of woonkamer. Masha regelde de interviews in Rusland en ik joeg achter Russen in het buitenland aan; dat is een snel groeiende groep vanwege de steeds slechter wordende situatie thuis.

Vrijwel alle verhalen in deze bundel zijn geredigeerde interviews met stellen of mensen alleen. Er zijn een paar oorspronkelijke verhalen die door Masha en mij zijn geredigeerd. Een paar andere zijn geüpdatete ver-

sies van interviews die oorspronkelijk in het februarinummer van *Afisha* stonden, een Russisch magazine.

Je leert in deze bundel allerlei mensen kennen, zoals de uitbaters van de enige homobar in de olympische stad Sotsji, twee vrouwen die na tien jaar apart weer zijn herenigd en nu hun kinderen samen opvoeden, een journalist die na zijn coming-out zijn baan kwijtraakte en een paar weken later in het huwelijk trad met zijn partner, en tientallen andere – en de meeste kunnen heerlijk droog en onsentimenteel hun typisch Russische verhaal vertellen. Met behulp van een groepje uitstekende journalisten, vertalers en het team bij OR Books is het ons gelukt deze bundel binnen twee maanden samen te stellen. En dankzij mijn partner Artyom, niet te vergeten. Hij is opgegroeid in de vs, maar geboren in Moskou en spreekt nog altijd vloeiend Russisch. Hij fungeerde als tolk bij een aantal persoonlijke interviews en interviews via Skype met Russen die het Engels nog niet helemaal machtig waren.

Doordat we maar zo weinig tijd hadden, lijkt deze bundel soms evenzeer te gaan over de verhalen die we niet te pakken hebben kregen: verhalen van mannen en vrouwen die het risico niet durfden te lopen ontdekt te worden, uit angst voor represailles van familie, collega's of de Russische overheid. Van Russische emigranten en LGBT-ballingen in wereldsteden als Londen, Berlijn, Barcelona, Los Angeles en Tel Aviv met wie ik niet in contact kon komen. Van die Russische vrouw in Pittsburgh die een interview op het laatste moment afzei omdat ze ruzie had met haar vriendin en daardoor niet in de stemming was om romantisch over hun relatie te babbelen. Liefde gaat nu eenmaal niet altijd over rozen.

Wij hebben als bezetenen gewerkt om deze bundel af te krijgen voor de start van de Olympische Winterspelen in Sotsji in 2014 – de Spelen die vanwege alle polemieken ironisch genoeg waarschijnlijk de geschiedenis in zullen gaan als de 'gayste' Spelen ooit. De Spelen zullen komen en gaan, maar één ding zal niet veranderen: verbod of geen verbod, miljoenen Russische mannen en vrouwen zullen blijven zoeken naar en vechten voor liefde, net als ieder ander mens overal ter wereld. Deze liefdevol samengestelde bundel homopropaganda is opgedragen aan hen.

– *Masha Gessen en Joseph Huff-Hannon*

VOORWOORD

door Garry Kasparov

Sinds Vladimir Poetin in 2000 aan de macht is gekomen, glijdt Rusland gestaag af naar een dictatuur. Naast een land waar het eigen volk wordt onderdrukt, is het Rusland van Poetin verworden tot een drijvende kracht achter corruptie en despotisme die tot ver buiten de landsgrenzen reikt. Maar als Poetin moet worden getrotseerd, komen de westerse leiders en deskundigen niet verder dan onverschilligheid of geveinsde hulpeloosheid – het komt daarom zelden voor dat een kwestie deze cyclus doorbreekt.

Om Tolstojs openingszin uit *Anna Karenina* te parafaseren: elke dictatuur is ongelukkig op haar eigen wijze. Het Rusland van Poetin is niet gelijk aan de ussr, maar het feit dat de Russen vrij zijn om te vertrekken, betekent nog niet dat ze echt vrij zijn. Poetin is geen Hitler, maar ook al komt er niemand in de buurt van het nazimonster uit de Tweede Wereldoorlog, we kunnen beslist lering trekken uit de wijze waarop Hitler van zijn eigen volk en van de wereld een vrijbrief kreeg toen hij in de jaren dertig van de vorige eeuw nog gewoon een gerespecteerd staatshoofd was. Misschien zijn dat soort lessen simpelweg te pijnlijk.

Dictaturen hebben veel met elkaar gemeen. Bepaalde patronen herhalen zich van plaats tot plaats en van tijd tot tijd terwijl elke generatie van nieuwe autocraten tracht een eind te maken aan alle persoonlijke vrijheid en koste wat het kost de macht in handen wil houden. Deze regimes worden minder effectief naarmate men door de positieve agendapunten heen raakt en dan moeten ze zich wel op negatieve zaken richten. De oorzaak hiervan moet niet alleen worden gezocht in gecorrumpeerde macht of in de enkele despoot met goede bedoelingen die niet in staat is om aan de wensen en behoeften van zijn onderdanen te voldoen. Het probleem is simpel gezegd een gebrek aan communicatie met het volk. Aanvankelijk

zal een autoritair bewind zijn plannen misschien nog naar behoren uitvoeren of wordt een bestaande crisis opgelost, maar zonder feedback van de democratie zijn morele en intellectuele stagnatie onvermijdelijk. In het Rusland van Poetin zijn we dat punt lang geleden al gepasseerd. Hier werden de instabiliteit en het geweld uit de tijd van Jeltsin als voorwendsel gebruikt om met harde hand op te treden tegen elke vorm van politieke en persoonlijke vrijheid.

Een ander kenmerk dat autoritaire regimes gemeen hebben, is dat ze die afwezigheid van positieve agendapunten compenseren met het creëren van vijanden tegen wie zij de burgers onverschrokken kunnen beschermen. Deze binnen- en buitenlandse vijanden worden als vanzelfsprekend verantwoordelijk gehouden voor een groot deel van de problemen in het land, maar toch draait het niet enkel om het aanwijzen van een zondebok. In het beginstadium is het zaaien van angst- en haatgevoelens al voldoende, en in combinatie met een grootscheepse propagandacampagne kan dat al effectief zijn om de aandacht af te leiden van de echte problemen betreffende de economie, de veiligheid en het ontbreken van een verweer bij onderdrukking.

De beste vijanden zijn vijanden tegen wie historische conflicten opnieuw kunnen worden uitgevochten. Voor een KGB-man als Poetin en zijn kliek is het heel natuurlijk om oude herinneringen aan de Koude Oorlog uit de kast te halen om zo het anti-amerikanisme aan te wakkeren. Een ander geliefd mikpunt zijn die leden van de maatschappij die zich niet effectief kunnen vereren, de buitenstaanders en minderheden die door de afbrokkeling van de burgermaatschappij toch al onder grote druk staan. Ook daarbij volgt Poetin weer de oude spelregels door middel van een aanval op Ruslands nog broze homogemeenschap, officieel door middel van discriminerende wetten en onofficieel door hun geen bescherming te bieden tegen pesterijen en geweld.

Door de ironie van het lot kwamen deze kleinzielige aanvallen juist via een van Poetins pompeuze paradepaardjes in de mondiale schijnwerpers te staan. De Olympische Winterspelen van Sotsji in 2014, een festival van corruptie en vriendjespolitiek bedoeld om Poetins macht en rijkdom te benadrukken, hebben juist de aandacht gevestigd op deze geïnstitutionaliseerde intolerantie en de aanval op de vrije meningsuiting die door de Russische 'antihomopropaganda'-wetgeving is afgekondigd. Het is bijzonder ironisch dat twee bij historische dictators geliefde praktijken – gast-

land zijn van een groot internationaal evenement en de vervolging van minderheden – elkaar op deze manier weer treffen. De Olympische Spelen van Berlijn in 1936 dienden om de macht van de nazi's te etaleren en het onbetwiste succes ervan was een stimulans voor Hitlers vertrouwen in zijn ambitieuze plannen. Ook al weerlegde Jesse Owens tijdens die Spelen de rassentheorieën van de nazi's, en nog wel in hun eigen Duitsland, zijn persoonlijke prestaties werden tenietgedaan door de vele wereldleiders die Hitler en zijn goed georganiseerde spektakel de hemel in prezen.

Om herhaling daarvan in Sotsji te voorkomen moet de vrije wereld de misstanden van het Poetinregime onvoorwaardelijk veroordelen. Homo-rechten zijn mensenrechten en wanneer de LGBT-gemeenschap moet boeten voor haar eigen bestaan, dan boeten we allemaal. De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, de Russische grondwet en ook het Olympisch Handvest verbieden het soort discriminatie dat heden ten dage tegen Russische homo's wordt gebruikt. Het polariserende en vijandige milieu dat door deze onrechtvaardige wetten wordt gecreëerd en het cynische gekonkel van het Poetinregime met de Russisch-orthodoxe kerk in deze culturele oorlogen vergiftigen de ziel van het land.

Homoseksuele Russen die de mogelijkheid hebben, ontvluchten het land, net als vele anderen. Intellectuelen, liberalen, ondernemers, uit de gratie geraakte etnische minderheden en religies: allemaal zijn ze een doelwit geworden en Poetin is blij dat hij verlost is van deze 'vijanden van de staat'. In de oliepijpeconomie die Poetin heeft opgezet, worden deze kennisvlucht en het verloren gaan van de ontwikkelde creatieve klasse niet als een probleem gezien. In feite is dat nog de grootste misdaad: Rusland opzetten tegen Russen die houden van hun land en die alleen maar willen dat het een solide en vrije plek is om te wonen en kinderen groot te brengen.

Garry Kasparov
Tallinn, Estland
14 december 2013

MARINA & ELENA

‘En daarna kidnapten ze mijn zoontje voor het eerst’

Na het werk komen Marina en Elena thuis in hun tweekamerflatje in een stadje buiten Moskou en kleden zich om in vrijwel identieke pyjama's bedrukt met katjes en kattenpootjes. Ze zijn allebei achtentwintig en wonen nog geen jaar samen. Maar eigenlijk is hun verhaal al op de kleuterschool begonnen, toen Marina verliefd werd op een jongetje dat Kolya heette. Ze waren onafscheidelijk en stelden zelfs hun ouders aan elkaar voor; die raakten goed bevriend en bleven ook contact houden nadat de verliefdheid van Marina en Kolya was weggezaakt. Marina en Kolya groeiden op en ze trouwden allebei op hun twintigste – niet veel jonger of ouder dan de meeste Russen. Marina kreeg een zoontje en krap negen maanden later stond Kolya's vrouw Elena op het punt te bevallen van hun dochter. Kolya stelde toen voor om op bezoek te gaan bij Marina. Het was jaren geleden dat hij haar had gezien, maar van zijn ouders wist hij dat zij en haar man Vitya net een kindje hadden gekregen – dan konden ze eens zien hoe een echte baby eruitzag. Dus gingen ze op visite en de volgende dag kreeg Elena haar baby. Marina en Elena zouden kunnen zeggen dat alles wat daarna is gebeurd was voorbestemd, maar dat soort uitspraken liggen hun niet zo.

MARINA

In het begin gingen we helemaal niet zoveel met elkaar om. Toen de kinderen wat groter werden, namen we ze weleens mee naar bepaalde plekken in de stad. Vitya, mijn man, vond het nooit leuk om ergens naartoe te gaan, dus waren we vaak met zijn drieën: Elena, Kolya en ik – en de kinderen. Toen begonnen we te chatten op internet.

ELENA

We chatten met elkaar op Skype en praatten gewoon veel met elkaar. Marina's relatie met haar ouders is vrij gecompliceerd en daar had ze het moeilijk mee. En ook met Vitya liep het niet helemaal lekker. Dus kwam

ze vaak langs en dan huilde ze en moest ze erover praten. Weet je nog waarom we elkaar begonnen te zoenen?

MARINA

Omdat ik helemaal over mijn toeren was, geloof ik.

ELENA

Klopt, ze was helemaal over haar toeren. Ze had ruzie gehad met haar moeder en haar moeder had toen een hele hoop akelige dingen tegen haar gezegd, dus zei Marina: 'Ik ben waardeloos, niemand wil me.' En ik zei iets als: 'Stil maar, je bent niet waardeloos, er is heus wel iemand die jou graag wil hebben.' En ik zei ook nog tegen haar: 'Waarom begin je niet een verhouding met een andere vent?' En toen begonnen we elkaar te zoenen.

Ik had wel eerder iets gehad met meiden. Voor mij was het nooit een punt. Maar voor Marina was ik de eerste vrouw. Dus de volgende dag vond ik dat we het er maar eens over moesten hebben. Snap je, omdat ze voor het eerst met een meisje had gezoend, en daar moest ze toch wel vreselijk mee zitten.

MARINA

Dus kwam ze langs, heel serieus, om te praten.

ELENA

En we praatten, en Marina zei: 'Laten we het gewoon proberen.' En ik zei van: 'Goed, maar we gaan niet meteen met elkaar naar bed. We doen het rustig aan.' Vóór mij was Marina alleen maar samen met Vitya geweest. Een halfuur later gingen we met elkaar naar bed.

MARINA

Ik vond het geen enkel punt dat zij een vrouw was. Ik had al zitten denken aan een affaire. En ik had ook al bedacht dat het een vrouw moest zijn. Omdat... ik weet niet.

ELENA

Omdat je niet zwanger kunt worden.

MARINA

Dat is één ding. Velen van mijn vriendinnen zijn lesbo's – de meeste ken

ik via een Anne Rice-community op internet, dus was het voor mij nooit echt een punt.

ELENA

En toen – eigenlijk hadden we nooit het plan om te gaan samenwonen of om een soort relatie te beginnen.

MARINA

Maar we vertelden het wel aan mensen. Jij vertelde het bijna meteen aan Kolya.

ELENA

Kolya had toen Olya al. Al voordat er maar iets was gebeurd tussen Marina en mij, was hij al naar me toe gekomen en zei hij: ‘Elena, ik ben verliefd geworden op een meisje op Twitter.’ En ik zei: ‘Op Twitter?’ En hij: ‘We volgen elkaar op Twitter en ik werd verliefd op haar.’ En ik zei: ‘Kolya, ik snap wel dat je verliefd kunt worden. Maar op Twitter?’ En hij zei: ‘Je snapt het gewoon niet.’ Dus zei ik: ‘Nou goed dan, jij wilt een relatie met iemand op Twitter, prima, toe maar.’ Eigenlijk waren we toen al gewoon als vrienden bij elkaar en ik dacht: als hij verliefd is geworden op iemand, waarom zou ik hem dan iets in de weg leggen? Dus besloten we om nog een tijdje bij elkaar te blijven, in elk geval tot onze dochter naar school zou gaan, en daarna zouden we wel verder zien.

Bovendien woonde zijn vriendin in een andere stad en het was onduidelijk wanneer en of ze hierheen zou komen. En toen kreeg ik iets met Marina en ik dacht: wat een mazzel dat hij iemand anders heeft. In de meivakantie ging hij eindelijk naar haar toe en dat was hilarisch: Marina streek zijn overhemden voor hem en we zwaaiden hem samen uit voor een afspraakje met zijn vriendin.

MARINA

Ik haalde de helft van zijn kleren weer uit de koffer en probeerde hem duidelijk te maken dat dit geen kleren waren die hij bij een afspraakje moest dragen.

ELENA

Ja, ze zei tegen hem: ‘Deze onderbroek is verkleurd. Zoiets kun je gewoon niet aanhebben wanneer zij je uitkleedt.’ En Kolya had zoiets van: ‘Denk je dan dat we onze kleren uittrekken?’ En ik zei van: ‘Dat weet ik wel zeker.’

MARINA

In maart kregen we wat met elkaar. In juni gingen wij tweeën een maand naar Bulgarije, samen met de kinderen.

ELENA

Kolya kwam ook een week. Hij nam dan de kinderen mee uit wandelen en bij terugkomst klopte hij heel lang op de deur om er zeker van te zijn dat hij ons niet zou betrapten.

MARINA

Toen we weer terug waren uit Bulgarije heb ik het aan Vitya verteld. Elena en Kolya hebben allebei geprobeerd om me dat uit het hoofd te praten. Ze zeiden: 'Doe dat niet, hij vertelt het aan je moeder!' Maar ik heb het hem toch verteld en hij zei: 'Dat vermoedde ik al. Goed, zolang jullie tweeën niet van plan zijn om te gaan scheiden, dan zal het wel goed wezen. Veel plezier.'

ELENA

Onze mannen hadden allebei dezelfde reactie: ze wilden ons dildo's cadeau doen. En ik zei: 'Waar hebben we die voor nodig?' En zij zeiden: 'Maar hoe doen jullie het dan?' Kolya zat altijd naar details te vissen, want hij vond het enorm spannend dat zijn vrouw een vriendinnetje had. Maar ik vertelde hem dat we nog niet met elkaar naar bed waren geweest en dat we nog steeds in het stadium zaten van handjes vasthouden.

MARINA

Vitya liep 's avonds zelfs met me mee naar Elena's huis.

ELENA

Vitya is ontzettend onvolwassen. En hij kwam al snel tot de conclusie dat dit een bijzonder gunstige situatie voor hem was, omdat hij op emotioneel gebied niet langer voor Marina hoefde te zorgen: dat was nu mijn taak. Dan belde hij me op en zei: 'Marina voelt zich niet lekker. Kom maar hierheen.'

MARINA

Af en toe bleef ik een nachtje bij Elena. Mijn ouders kwamen daarachter en waren er niet blij mee. Tegen mijn zoontje zeiden ze dat ik niet bij een vriendin mocht blijven slapen.